

ارزیابی و مقایسه تطبیقی مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (نمونه موردی: محله اعتمادیه و بی سیم شهر زنجان)

سهراب امیریان^{*}، محسن احدنژاد روشنی^۲، صدیقه سلطانی^۳

۱. استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور، تهران

۲. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه زنجان

۳. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

DOI: 10.22034/mpsh.2022.365138.1021

تاریخ دریافت: تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۴/۲۰

۱۴۰۱/۰۳/۱۳

چکیده

مشارکت مردم در اداره امور شهری، ضامن تحقق حکمروایی خوب و شایسته شهری است. در مدیریت شهری، اصل مشارکت در همه سطوح تصمیم‌گیری امری ضروری تلقی می‌شود. مشارکت به‌عنوان اساسی‌ترین عنصر در دستیابی به اهداف توسعه، به‌ویژه توسعه شهری از اهمیت خاصی برخوردار است. در این پژوهش به ارزیابی و مقایسه تطبیقی مشارکت شهروندان در مدیریت شهری برنامه‌ریزی‌شده در محله اعتمادیه و محله اسکان غیررسمی بی‌سیم در شهر زنجان پرداخته شده است. پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی - تحلیلی (پیمایشی) و از نوع مقایسه‌ای است. داده‌های جمع‌آوری‌شده، در دو قسمت آمار توصیفی و آمار استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بین تمام ویژگی‌ها و عوامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (مشارکت شهروندان در امور شهری، همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری، شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی، تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری، وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر، وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری، وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری، شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری، بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت) با حکمروایی خوب و شایسته شهری رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. همچنین نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بین مشارکت شهروندان در محلات برنامه‌ریزی شده و مرفه در سطح شهر با محلات اسکان غیررسمی و محروم اختلاف معناداری وجود دارد و این محلات باهم در مشارکت و مدیریت شهری تفاوت داشته‌اند.

واژگان کلیدی: مشارکت شهروندان، مدیریت شهری، محله اسکان غیررسمی بی‌سیم، محله برنامه‌ریزی شده اعتمادیه.

s_amirian@pnu.ac.ir

^{*} نویسنده مسئول: سهراب امیریان

مقدمه

در اصل یک صدم قانون اساسی بر نقش مشارکت مردم همراه با نظارت شوراها جهت پیشبرد سریع برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و سایر امور رفاهی تأکید گردیده است. مشارکت در زندگی جمعی حقی طبیعی قلمداد

شده و در دهه‌های اخیر در مدیریت شهری مورد تأکید قرار گرفته است (موسایی و رضوی الهاشم، ۱۳۹۰: ۴). در جوامع پیشرفته، مشارکت مردم در برنامه‌های شهری نهادینه شده و حقوق و تکالیف مدیران شهری و شهروندان مشخص شده است (بشیری، ۱۳۷۴: ۷)؛ اما در ایران، آنجا که از مشارکت شهروندان سخن رانده می‌شود، مشارکت توده‌ای، فاقد نظم و انسجام، فقدان طبقه‌بندی نیازها و خواست‌ها در این زمینه نمود دارد و امری سمبلیک، شعاری و نمادین است. امروزه مشارکت شهروندان در امور شهری یک ضرورت است، ضرورتی که می‌تواند منجر به توسعه پایدار شهری شود (علیزاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۹۵). با تحولات سریع جوامع بشری در قرن اخیر، روزه‌روز بر نقش مدیریت شهری افزوده شده است. رشد فزاینده شهرنشینی و گسترش روند شهرگرایی و پیچیده‌تر شدن نظام جامعه شهری از جمله عواملی هستند که ضرورت مشارکت شهروندان در مدیریت شهری را بیش‌ازپیش کرده‌اند (UNDP, 1999: 428). در واقع مشارکت شهروندان، موتور محرکه مدیریت شهری است. لذا ایجاب می‌کند که افراد جامعه در تمامی امور شهری، همکاری فعال و گسترده‌ای را دنبال کرده و با مشارکت فعال در جامعه، خواسته‌های مشروعشان را تحقق بخشند (ربانی و دیگران، ۱۳۸۶: ۴).

طرح مسئله

نقش انکارناپذیر مردم در حل مشکلات جامعه شهری، مشارکت شهروندان را به ضرورتی آشکار در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری تبدیل کرده است. مشارکت مردم که اکنون به‌عنوان یکی از ارکان اصلی فعالیت برنامه‌ریزی و مدیریت شهری شناخته می‌شود، در سطوح مختلف امکان‌پذیر است. شهر زنجان به‌عنوان بزرگ‌ترین شهر استان چه به لحاظ جمعیتی و رشد فیزیکی چند برابر سایر شهرهای استان گشته است و با مهاجرت‌پذیری آن نوعی برنامه‌ریزی نااندیشیده و ناپایدار در آن به وقوع پیوسته است و همچنین با مهاجرت از روستاها که خود باعث افزایش بیکاری، مسائل اجتماعی گرانی زمین و مسکن، گسستگی بافت‌های شهری، رشد شتابان و لجام‌گسیخته و بی‌قواره داشته و موجب تحولات جمعیتی و کالبدی شده است که نظام مدیریت شهری را با مشکلاتی دست‌به‌گریبان کرده است و این نظام برای تطبیق خود با رویکردهای مدیریت شهری و حکمروایی خوب شهری در سطح محلات شهر و با مشارکت شهروندان باید در پی حل این مسائل در مدیریت شهری پرداخته و خود را به‌سوی نظام مدیریت شهری مشارکتی سوق دهد. دو محله بی‌سیم و اعتمادیه به‌عنوان مطالعه موردی انتخاب شده‌اند. محله بی‌سیم با دارا بودن جمعیت و دارای اسکان غیررسمی و محله اعتمادیه به‌عنوان محله کم جمعیت، برنامه‌ریزی شده انتخاب شده‌اند.

مرور ادبیات و سوابق پژوهش

مشارکت شهروندی در عرصه‌های مختلف شهری در چارچوب جامعه مدنی سابقه بس طولانی دارد. از دوران یونان باستان تاکنون همواره در مکان‌های جغرافیایی به اشکال متنوع در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی انسان‌ها بروز کرده است. طی سال‌های اخیر از مهم‌ترین موضوعات جامعه علمی، مشارکت شهروندان در قالب سازمان‌های محلی با هدف تحقق حکمرانی خوب است که این موارد در کانون بحث‌ها قرار دارد. این اندیشه طی قرن‌ها موضوع فکری اندیشمندان بوده است و به گونه‌ای امروزی تکامل یافته است و بنا بر نتایج علمی حاصل شده (انشتاین، ۱۹۶۹، هابرماس، ۱۹۷۱، چنن، ۱۹۹۶، مک‌لین، ۱۹۹۶، استیتون، ۱۹۹۹) مشارکت شهروندان در طراحی، اجرا و ارزیابی برنامه‌های شهری یک اصل اساسی در مدیریت شهری قلمداد می‌شود و در جامعه مدرن شهروندان باید دارای حقوق و وظایف دوسویه باشند و به‌گونه‌ای آزاد و برابر در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و روندهای جاری اجتماع سیاسی‌شان مشارکت کنند. در بینش شهرسازی و برنامه‌ریزی مدرن نیز این تفکر وجود دارد و آن‌ها معتقدند باید فرصت‌های گوناگونی در اختیار شهروندان قرار گیرد (برمن، ۱۹۸۰، هاروی، ۱۹۷۳، مارتینس، ۱۹۹۶، کاستلز، ۱۹۸۳) تا بتوانند نقش واقعی خود را در توسعه شهری ایفا کنند. دانشمندان مهم‌ترین چالش مدیریت شهری را در

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۵۷)

هزاره سوم، ضعف سیاست‌گذاری‌ها در سطوح مدیریت شهری و نقش نهادهای محلی می‌دانند. در ایران نیز تعامل مدیریت شهری با نهادهای محلی، طی چند سال اخیر مورد تجزیه و تحلیل‌های بیشتری قرار گرفته است. این بررسی‌ها به جهت چندبعدی بودن آن از زوایای مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و جغرافیای شهری مورد مطالعه قرار گرفته است.

اهداف پژوهش

این پژوهش دارای یک هدف کلان و چند هدف خرد است. انتخاب موضوع ارزیابی و مقایسه تطبیقی مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (نمونه موردی محله اعتمادیه و بی‌سیم شهر زنجان) است که با تأکید بر اهمیت موضوع و استفاده از آن به‌عنوان یک مسئله اساسی و مهم در جهت برنامه‌ریزی‌های شهری، مدیریتی و مشارکتی در همه زمینه‌ها ضرورت می‌یابد لذا ارزیابی و مقایسه تطبیقی مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محلات شهری را به‌عنوان هدف اصلی برگزیده‌ایم و این هدف کلی به اهداف جزئی‌تر به شرح زیر قابل بررسی است.

- سنجش عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری زنجان و مقایسه تطبیقی آن بین دو محله برخوردار و برنامه‌ریزی شده اعتمادیه و غیر برخوردار و اسکان غیررسمی بی‌سیم
- دستیابی به حکمروایی خوب شهری در محلات شهر زنجان با توجه به عدالت اجتماعی در سطح شهر
- بررسی میزان مشارکت شهروندان در سطح شهر و دو محله اعتمادیه و بی‌سیم
- بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت (رضایتمندی شهروندان از خدمات‌رسانی مدیران شهری، اعتماد نهادی، شفافیت و پاسخگویی، آگاهی‌رسانی و اطلاع‌دهی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی) و ارتباط آن با مشارکت شهروندان در مدیریت شهری
- ارائه راهکارها و پیشنهادها در زمینه بهبود و افزایش میزان مشارکت شهروندان زنجانی در دو محله بی‌سیم و اعتمادیه.

سوالات پژوهش

۱. میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در سطح دو محله برنامه‌ریزی شده اعتمادیه و محله اسکان غیررسمی بی‌سیم توزیع یکسان و یکنواختی نداشته است؟
۲. بین مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در سطح محلات اعتمادیه و بی‌سیم تفاوت وجود دارد؟
۳. بین عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری و حکمروایی خوب و شایسته شهری ارتباط وجود دارد؟

ادبیات، مبانی و چارچوب نظری پژوهش

مشارکت شهروندان^۱

مشارکت شهروندان در مدیریت شهری می‌تواند در تأمین منابع اقتصادی، کاهش هزینه خدمات، افزایش انسجام اجتماعی، کاهش آسیب‌ها و تنش‌های ناشی از زندگی شهری و رضایت شهروندان مؤثر باشد. مشارکت، در حال حاضر جایگاه بسیار مهمی در برنامه‌ریزی شهری یافته است. تا آنجا که مشارکت مردمی در کشورهای پیشرفته به‌عنوان یکی از ارکان اصلی تهیه، تصویب و اجرای طرح‌ها و برنامه‌های شهری مورد توجه است (ماجدی، ۱۳۸۸: ۵۳). مشارکت فرایندی است که طی آن گروه‌های ذینفع در جهت دادن به ابتکارات توسعه و تصمیم‌گیری‌ها و منابعی که در زندگی تأثیر دارد مداخله و نظارت دارند (World Bank, 1992, P:199).

مشارکت عبارت است از باز توزیع قدرت که افراد را قادر به مداخله در فرایندهای سیاسی و اجتماعی می‌نماید که قبلاً فاقد آن بوده و عمدتاً تعیین‌کننده منافع آتی افراد است (Arnestein, 1969, P:26-224). مشارکت صرفاً در دادن اطلاعات به مردم، داشتن روابط خوب و متقاعدسازی آن‌ها خلاصه نمی‌شود، بلکه گشودن حکومت به روی مردم و تشویق به کنش متقابل مردم است (حبیبی، سعیدی رضوانی، ۱۳۸۵: ۴۳).

موانع مشارکت شهروندان در مدیریت شهری

- شیوه برخورد دولت با مشارکت مردم
- متمرکز شدن همه امور و از جمله مدیریت شهری در وزارت خانه‌ها و سازمان‌های دولتی:
- عدم ارتباط افقی و عمودی بین اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌ها در سطوح علمی و نظری
- عدم شرکت نمایندگان منتخب مردم در روند امور:
- عدم آموزش شهروندان و عدم آگاهی مردم از وظایف مربوطه (سعیدی رضوانی، ۱۳۸۵: ۲۴). (حبیبی، سعیدی رضوانی، ۱۳۸۴: ۱۶). (مزینی، ۱۳۷۴: ۲۲۹). (پورجعفر، محمودی نژاد، ۱۳۸۵: ۴۹-۴۷).

نظریه‌های شهرسازی مشارکتی

به‌منظور درک بیشتر مفهوم مشارکت و کاربرد آن در فعالیت‌های اجتماعی شهری، برخی از صاحب‌نظران شاخص‌ها و تکنیک‌هایی را مطرح کرده‌اند که از طریق آن‌ها بهتر می‌توان ابعاد و سطوح مشارکت را تبیین نمود. از نیمه دوم دهه ۱۹۶۰ به بعد نظریه‌های متعددی در زمینه برنامه‌ریزی و شهرسازی مشارکتی مطرح شده است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: نظریه جیمز میجلی (۱۹۸۶)، نظریه اسکات دیویدسون (۱۹۹۸)، نظریه دیوید دریسکل (۲۰۰۲)، نظریه میانجی‌گری (۲۰۰۴) نردبان مشارکتی شهروندی: ارائه‌کننده این نظریه انشتاین است که در سال ۱۹۶۹ میلادی مفهوم مشارکت را با استفاده از نردبان مشارکت شهروندی به شکل زیر بیان داشت:

جدول ۱: مدل انشتاین از مشارکت شهروندان (انشتاین، ۱۹۶۹)

نردبان انشتاین	
۱	نظارت و کنترل شهروندان
۲	قدرت تفویضی به نمایندگان
۳	مشارکت
۴	التیام بخشی
۵	مشاوره
۶	آگاهی بخشی
۷	درمان
۸	سوءاستفاده (تقلب و فریبکاری)

(رهنما، ۱۳۸۸: ۱۷۳)

وی مشارکت شهروندی را با تعبیر قدرت شهروندی به کار گرفت و معتقد است که به‌طور کلی مشارکت به سه سطح:

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۵۹)

۱- محرومیت از مشارکت، ۲- مشارکت جزئی و ۳- قدرت شهروندان، در قالب هشت پله تقسیم می‌شود (اوست هوپای زن، ۱۳۷۷، ۹۷). ارنشتاین مشارکت را در هشت سطح مطرح کرده است: که از قدرت شهروندان تا محرومیت از مشارکت است (Arnstein, 1969: 220).

نردبان مقتدرسازی شهروند: این طریق از مشارکت در سال (۱۹۹۴) بر پایه دیدگاه انشتاین (توسط بورنز) به شرح زیر ارائه شد:

گردونه مشارکت: اسکات دیویدسون در سال ۱۹۹۸، گردونه مشارکت را برای بحث مشارکت شهروندی طراحی کرد (شکل ۱). این گردونه، سطوح مختلفی از مشارکت را بدون این که ترجیحی برای هیچ‌یک قائل شود، ارائه می‌کند. در این مدل، تصمیم در تعاملی مستمر بین دولت و شهروندان صورت می‌گیرد (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۴۹). هرچند که دیویدسون برای سطوحی که برای مشارکت بیان می‌کند تقدم و تأخر و ترتیب خاصی قائل نیست و اساساً به همین دلیل استعاره گردونه را به جای نردبان استفاده می‌کند، مفاهیمی که او در نظر دارد عبارت‌اند از:

الف) اطلاع‌رسانی: حداقل ارتباطات، اطلاعات محدود، اطلاعات با کیفیت بالا.

ب) مشاوره: مشاوره محدود، توجه به مشتری، مشاوره واقعی.

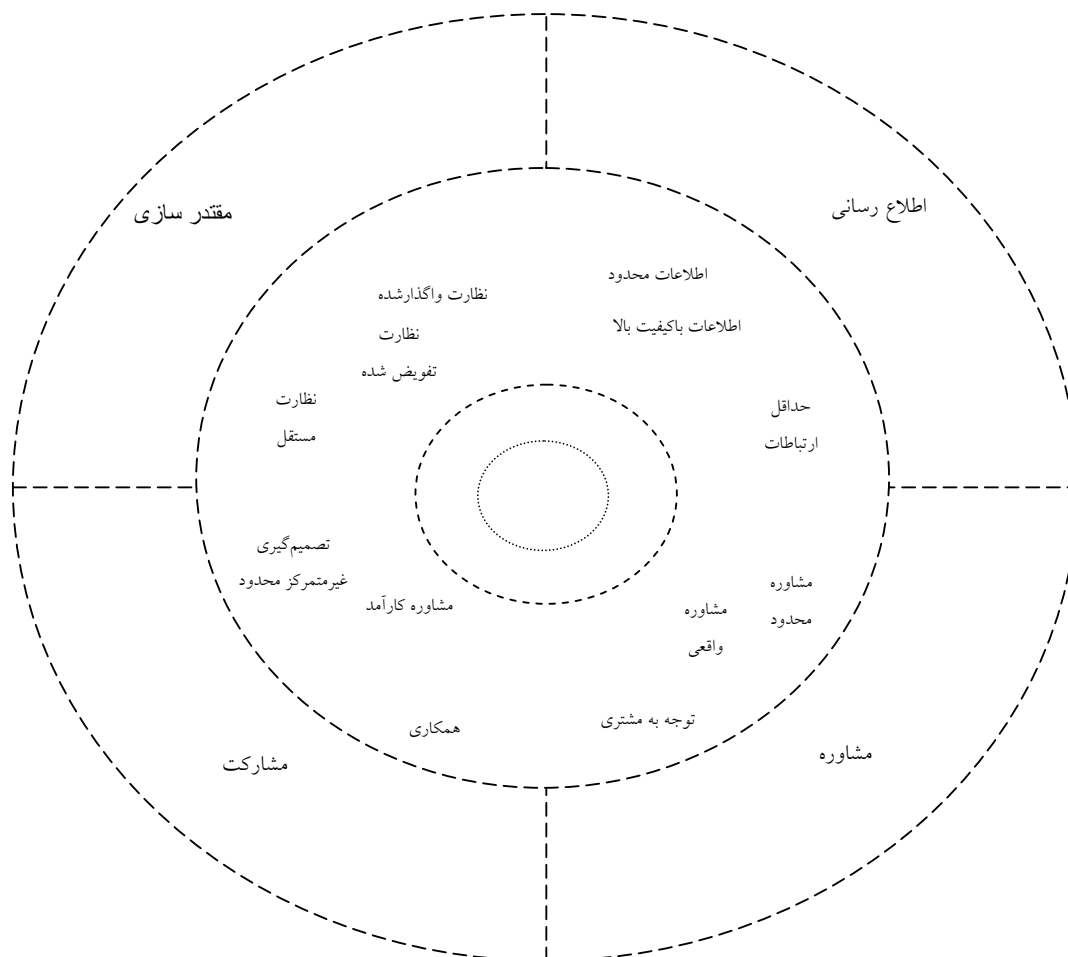
ج) مقتدر سازی: نظارت و گذار شده، نظارت مستقل، نظارت تفویض شده.

د) مشارکت: تصمیم‌گیری غیر متمرکز محدود، همکاری، مشاوره کارآمد.

جدول ۲: نردبان مقتدر سازی شهروندان

نظارت شهروند	وابستگی متقابل و نظارت سپرده شده و نظارت تفویض شده
مشارکت شهروند	همکاری نظارتی، عدم تمرکز محدود، تصمیم‌گیری مؤثر، هیئت مشورتی
عدم مشارکت شهروند	اطلاع‌رسانی ضعیف و مشاوره ظاهری، جنجال عمومی

منبع: شی‌انی، ۱۳۸۴: ۱۶۹

شکل ۱: گردونه مشارکت دیوید سون

شاخص‌های مشارکت

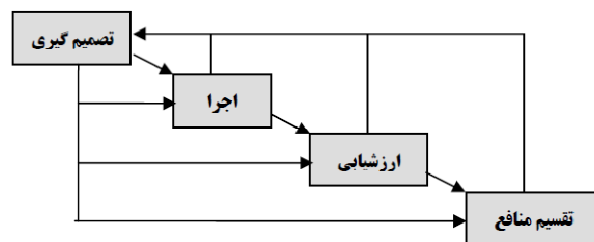
جدول ۳: شاخص‌های مشارکت سازمان‌های رسمی محلی

درصد پاسخ‌دهندگان که مطلع‌اند در سطح ملی چه می‌گذرد، چگونه تصمیمات اتخاذ می‌شوند	ذهنی	سازمان‌های رسمی محلی
درصد پاسخ‌دهندگانی که در حداقل یک اجتماع محلی یا سازمان داوطلبانه شرکت فعال دارند	عینی	
تعداد ساعت‌های کار داوطلبانه که به وسیله سازمان‌های پاسخ‌دهنده گفته شده	عملکردهای اصلی	
درصد سازمان‌های شناخته شده که مورد ارزیابی ساکنان و افراد حرفه‌ای مرتبط با کار آن سازمان در محل قرار گرفته‌اند	اثربخشی	
وجود سازمان‌های حمایتی محلی، نهاد توسعه یا نظام حمایتی در سطح اجتماع محلی	زیربنها	
تغییرات خط‌مشی یا عملکرد که به‌عنوان نتیجه‌ای از مشاوره با ساکنان محلی صورت گرفته است	قابل رؤیت بون	

مشارکت شهروندان در مدیریت و اداره شهری

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۶۱)

مروری بر دو دیدگاه شهرگرایی جدید و حاکمیت شهری خوب نشان می‌دهد که امروزه شهرها را نمی‌توان مانند گذشته تنها در قالب مدیریت‌های بوروکراتیک سنتی اداره کرد. پیچیدگی‌های زندگی شهری امروز و نیاز مدیریت شهری به همکاری و مشارکت شهروندان در اداره امور واقعیاتی هستند که ما را به بازخوانی دیدگاه‌های نظری و اصلاح رویه‌های اداری موجود فرامی‌خوانند. محله به‌عنوان یک مکان کالبدی و اجتماعی که قابلیت انجام کنش‌های جمعی و سازمان‌یافتگی مردم را دارد، می‌تواند شرایط مناسبی را برای افزایش مشارکت مردم و استفاده از توان جمعی آن‌ها فراهم آورد. دیدگاه‌های جدید نظری مدیریت شهری تأکید بر ضرورت همکاری مردم با مدیریت شهری و پاسخگویی سازمان‌های اداری به مردم دارد و مدیریت شهری به‌عنوان عاملی تلقی می‌شود که مشارکت مردم را در سطوح خرد زندگی شهری به‌ویژه در محله‌ها مدنظر قرار می‌دهد (غفاری و جمشیدزاده، ۱۳۹۰: ۱۳۵).

شکل ۲: مراحل مشارکت از دیدگاه آبهوف و کوهن

جدول ۴: ارزیابی نظریه‌های شهرسازی مشارکتی بر حسب الگوهای مشارکت

مشارکت واقعی	مشارکت محدود	مشارکت شعاری	
شراکت قدرت تفویض شده اختیار شهروندان مشارکت واقعی	اطلاع‌رسانی مشاوره تسکین بخشی مشارکت فزاینده	دست‌کاری درمان مشارکت هدایت‌شده	۱) نردبان مشارکت ارنشتاین
مشارکت توانمندسازی مسئولیت‌پذیری مردم سهیم شدن در تصمیم‌گیری	اطلاع‌رسانی مشاوره مشاوره بسیج اجتماعی	مشارکت تزئینی دست‌کاری مساوات‌طلبی نمایشی	۲) میجلی ۳) گردونه مشارکت دیویدسون
برنامه‌ریزی مشارکتی از طریق روند تعهد، مذاکره، پیش میانجی‌گری و میانجی‌گری	مشارکت عمومی		۴) دریسکل ۵) میانجی‌گری

(حبیبی و سعیدی رضوانی، ۱۳۸۴: ۲۲)

اشکال مشارکت شهروندان مشارکت شهروندان

اشکال مشارکت شهروندان مشارکت شهروندان را می‌توان در سه نوع مطرح نمود:

اجتماعی: در قالب تشکل‌ها و همکاری‌های جمعی و محلی در تهیه و اجرای طرح‌ها و نظارت و پیگیری

اقتصادی: در جهت جلب همکاری و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در توسعه و عمران

علمی و فنی: همیاری با نهادها و مؤسسات حرفه‌ای و تخصصی شهرسازی در زمینه تهیه طرح‌ها و برنامه‌های توسعه (مهدیزاده، ۱۳۸۶، ۳۱۸).

رویکردهای مشارکت در مدیریت شهری

با مروری کوتاه بر سوابق و تجارب مشارکت مردمی در نظام مدیریت شهری ایران، رویکردهای مشارکتی در مدیریت شهری ایران را می‌توان به چهار نوع تقسیم‌بندی کرد:

رویکردهای مشارکت خصوصی^۱ (P.P.A)، رویکردهای مشارکت اجتماعی یا عمومی^۲ (S.P.A) مشارکت تعاونی^۳ (C.P.A) و رویکردهای مشارکت دولتی^۴ (G.P.A).

حکمروایی خوب شهری

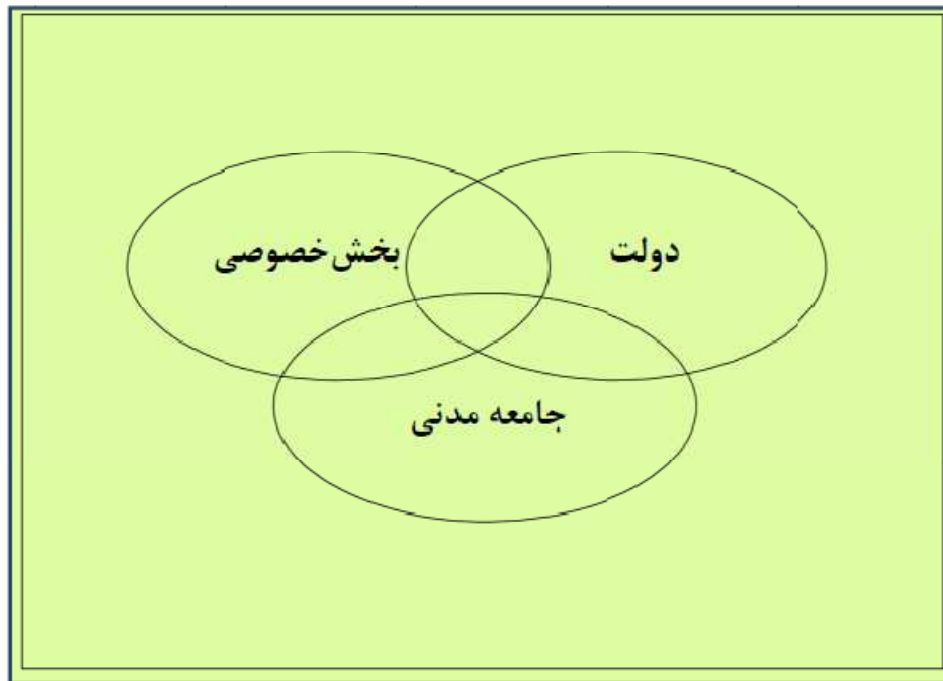
حکومت شهری^۵ و حکمروایی شهری^۶ دو رویکرد مقابل هم از نظام تصمیم‌گیری و اداره امور شهری تلقی می‌شوند. حکومت شهری، مجموع سازمان‌های مسئول اداره شهر را در برمی‌گیرد و متکی بر نهادهای رسمی است؛ اما حکمروایی شهری، فرایندی است که بر اساس کنش متقابل میان سازمان‌ها و نهادهای رسمی اداره شهر از یک طرف و سازمان‌های غیردولتی و تشکلهای جامعه مدنی از طرف دیگر شکل می‌گیرد.

سه نوع رژیم اصلی در حکمرانی مشارکت دارند. آن‌ها عبارت‌اند از دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی.

یک مبنای اساسی برای ویژگی‌های حکمرانی خوب، شاخص‌های هشت‌گانه‌ای است که توسط برنامه توسعه سازمان ملل^۷ و بانک جهانی مطرح شده‌اند. این شاخص‌ها به ترتیب عبارت‌اند از:

مشارکت^۸، حاکمیت قانون^۹، شفافیت^{۱۰}، مسئولیت‌پذیری^{۱۱}، اجماع‌سازی^{۱۲}، عدالت و انصاف^{۱۳}، پاسخگویی^{۱۴}، کارایی و اثربخشی^{۱۵}

1. Privatization Participation Approach
2. Social Participation Approach
3. Cooperation Participation Approach
4. Governmental Participation Approach
5. Urban Government
6. Urban Governance
7. UNDP
8. participation
9. the rule of law
10. Transparency
11. Responsibility
12. consensus
13. fairness
14. Accountability
15. Responsiveness

شکل ۳:

روش تحقیق

پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی - تحلیلی (پیمایشی) و از نوع مقایسه‌ای است. جامعه آماری در این تحقیق، شامل کلیه سرپرستان خانوار در دو محله اعتمادیه و بی‌سیم بوده است که تعداد آن‌ها بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ برای محله اعتمادیه برابر با (۱۳۸۰ خانوار) و محله بی‌سیم (۷۴۰۷ خانوار) بوده است. فلذا برای کاهش حجم نمونه، با توجه به تعداد زیاد خانوارها، محدودیت زمانی و برای کاهش هزینه از روش نمونه‌گیری استفاده شد. بر اساس فرمول کوکران تعداد نمونه‌ای که برای محله اعتمادیه با ۱۳۸۰ خانوار و محله بی‌سیم با ۷۴۰۷ خانوار برداشت شود، برابر است، این جامعه آماری بر اساس فرمول کوکران، حجم نمونه سرپرستان خانوار محله اعتمادیه برابر ۱۸۳ و محله بی‌سیم برابر ۲۶۶ خانوار در نظر گرفته شده است با:

$$n = \frac{1.96^2 \times 0.8 \times 0.2}{0.05^2} = 183$$

$$n = \frac{1.96^2 \times 0.8 \times 0.2}{0.05^2} = 266$$

همچنین روش نمونه‌گیری به صورت روش منظم یا سیستماتیک است. به منظور گردآوری اطلاعات و شناخت منطقه از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. از آنجائی که رایج‌ترین وسیله جمع‌آوری اطلاعات در تحقیقات همبستگی، پرسشنامه است، لذا در پژوهش حاضر نیز که از نوع همبستگی است برای جمع‌آوری اطلاعات در ارتباط با متغیرهای اصلی پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. به منظور سنجش روایی محتوایی و صوری پرسشنامه‌های تحقیق، علاوه بر نظرات اساتید محترم راهنما و مشاور و سایر افراد صاحب‌نظر از جدیدترین مقالات و نظریه‌های علمی موجود در زمینه‌های

مشارکت شهروندان در مدیریت شهری و حکمروایی خوب شهری بهره گرفته شد که همگی روایی پرسشنامه‌ها را مورد تأیید قرار دادند، محقق برای سنجش پایایی پرسشنامه‌های خویش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده نموده است. این ضریب برای پرسشنامه ۰/۸۳ برآورد شد.

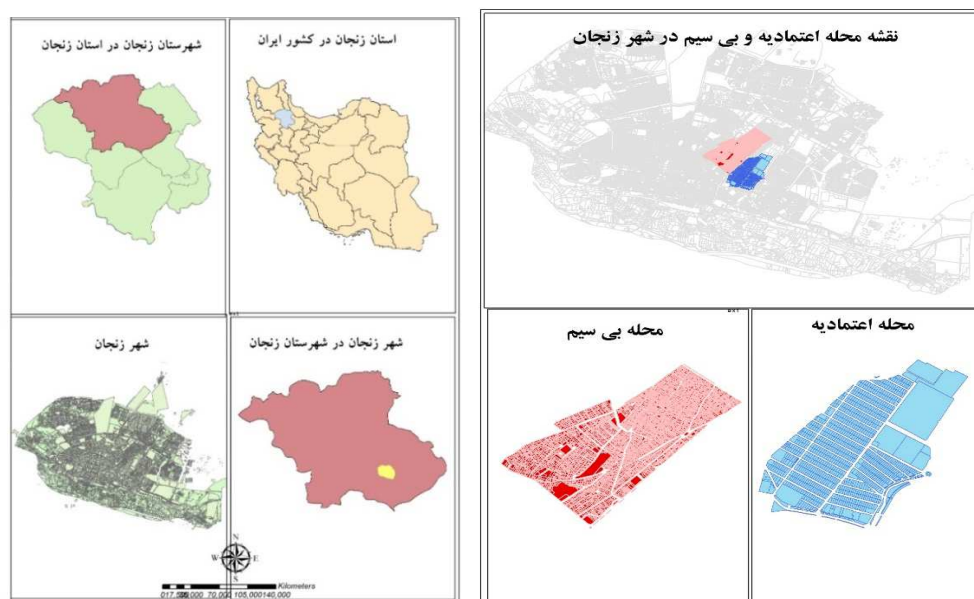
جدول ۵: نتایج تحلیل پایایی سنجه‌های پرسشنامه

ردیف	نام متغیر	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
۱	مشارکت شهروندان در امور شهری	۱۰	۸۱/۰
۲	همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری	۶	۷۹/۰
۳	شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی	۵	۷۱/۰
۴	تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری	۵	۷۶/۰
۵	تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های در سطح شهر	۷	۷۸/۰
۶	وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر	۳	۷۲/۰
۷	وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری	۴	۷۱/۰
۸	وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری	۳	۷۶/۰
۹	شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری	۵	۷۴/۰
۱۰	بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان	۱۰	۷۹/۰
۱۱	مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت	۳	۷۱/۰
۱۲	حکمروایی و مدیریت خوب شهری	۱۰	۸۹/۰

محدوده مورد مطالعه

شهر زنجان بر اساس تقسیم‌بندی‌های انجام گرفته در طرح تفصیلی شارمند، به ۴ منطقه شهری و ۳۲ ناحیه تقسیم شده است. بر همین اساس منطقه دو، با اختصاص دادن ۴۳/۶ درصد جمعیت شهر زنجان به خود بزرگ‌ترین منطقه شهر از لحاظ جمعیتی محسوب می‌شود؛ و منطقه یک نیز با ۸/۸ درصد از کل جمعیت شهر کوچک‌ترین منطقه شهر زنجان به حساب می‌آید. زنجان دارای ۳۸۶،۸۵۱ نفر جمعیت است.

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۶۵)

یافته‌های پژوهش

در این بخش، با استفاده از الگوهای مناسب آماری به بررسی نقش مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در شهر زنجان بین دو محله بی سیم و اعتمادیه پرداخته شده است.

داده‌های توصیفی سرپرستان خانوار محله بی سیم و اعتمادیه

جدول ۶: مشارکت شهروندان در امور شهری

شاخص	امتیاز	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین
مشارکت در حل مسائل و مشکلات محله	۱۶/۸	۴۴/۷	۵	۲۳/۷	۹/۹	۳/۳۵	
کاشت نهال مقابل خانه	۲/۷	۱۰/۹	۰/۹	۵۱/۸	۳۳/۶	۱/۹۷	
عدم خلاف در ساخت‌وساز شهری	۷/۶	۳۰/۹	۴/۶	۳۸/۲	۱۸/۷	۲/۷۱	
مشارکت در اولویت‌بندی نیازهای محلات و نواحی	۱۱/۱	۳۸/۵	۷/۳	۲۷/۱	۱۶	۳/۰۲	
مشارکت در تأمین زمین و امکانات مورد نیاز	۱/۸	۱۰	۰/۹	۳۷/۳	۵۰	۱/۷۶	
مشارکت در اجرای پروژه‌ها	۲/۷	۱۰/۹	۰/۹	۴۳/۶	۴۱/۸	۱/۸۹	
مشارکت در نظارت بر اجرای پروژه‌ها	۳۰/۵	۳۹/۷	۹/۹	۹/۹	۹/۹	۳/۷۱	
مشارکت در ارزشیابی طرح‌ها و پروژه‌ها	۷/۶	۳۰/۹	۴/۶	۳۸/۲	۱۸/۷	۲/۷۱	
شرکت در انتخابات شورای محل و هیئت‌امنا محله	۷/۳	۳۱/۸	۴/۵	۴۷/۳	۹/۱	۲/۸۱	
شرکت در انتخابات شورای شهر	۳۷	۴۴/۳	۷/۶	۷/۶	۳/۴	۴/۰۴	

جدول ۷: همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری

میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	امتیاز	شاخص
۳/۳۲	۱۱/۵	۲۲/۱	۱۱/۱	۳۳/۲	۲۲/۱		کمک به تأسیس کتابخانه، فرهنگسرا، سینما و ...
۳/۴۷	۶/۵	۱۹/۵	۱۳	۴۲/۷	۱۸/۳		کمک به نظافت کوچه و جمع آوری زباله
۳/۲۷	۱۸/۳	۱۸/۷	۸	۲۷/۵	۲۷/۵		کمک به اجرای قوانین ساخت و ساز
۳/۲۹	۱۴/۱	۱۴/۱	۲۱/۴	۲۹	۲۱/۴		کمک به ایجاد امکانات ورزشی و تفریحی
۳/۴۷	۱۰/۷	۱۵/۶	۱۰/۳	۴۲/۴	۲۱		کمک به نیازمندان و سالمندان در محله
۴/۴	۳/۴	۷/۶	۷/۶	۴۴/۳	۳۷		کمک به برگزاری مراسم و جشن‌ها در محله

جدول ۸: شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی

میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	امتیاز	شاخص
۳/۵۲	۱۹/۱	۴۸/۲	۱۰/۹	۱۰/۹	۱۰/۹		پیگیری امور محله
۲/۳۶	۴۲/۷	۴۳/۶	۴/۵	۴/۵	۴/۵		ملاقات حضوری با مسئولان
۲/۷۷	۱۰/۹	۱۵/۵	۱۰	۴۲/۷	۲۰/۹		کمک به اجرای قوانین
۳/۸۰	۱۸/۲	۱۸/۲	۹/۱	۲۷/۳	۲۷/۳		همکاری با شورایاری‌ها
۲/۱۶	۳۰	۴۶/۴	۱۲/۷	۱۰/۹	۰		انسجام و همدلی با مسئولین

جدول ۹: تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری

میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	امتیاز	شاخص
۳/۸۸	۲۵/۵	۳۸/۲	۱۲/۷	۲۰	۳/۶		اطلاع‌رسانی درباره مشکلات محله
۲/۴۸	۱۸/۳	۴۸/۱	۱۱/۵	۱۱/۱	۱۱/۱		اطلاع‌رسانی از تخلفات ساختمانی در محل
۱/۸۱	۴۳/۹	۴۳/۵	۴/۲	۴/۲	۴/۲		اطلاع‌رسانی از سد معبر در محل
۱/۸۲	۳۴/۷	۵۲/۳	۸/۸	۴/۲	۰		مشارکت در آموزش مردم در کلاس‌های آموزش شهروندی
۱/۷۸	۳۵/۵	۵۳/۶	۸/۲	۲/۷	۰		ارائه نظرات و پیشنهادات برای تدوین طرح و اجرای برنامه

جدول ۱۰: تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های مختلف در سطح شهر

میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	امتیاز	شاخص
۳/۵۲	۶/۴	۱۳/۶	۷/۳	۵۰/۹	۲۱/۸		فعالیت‌های عمرانی (ایجاد خیابان و کوچه، ایجاد میدان‌ها، ایجاد پل ...)

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۶۷)

۳/۲۷	۱۸/۳	۱۸/۷	۸	۲۷/۵	۲۷/۵	فعالیت‌های مربوط به محیط‌زیست (ایجاد فضای سبز و زیباسازی شهر)
۲/۴۱	۲۴/۴	۴۱/۲	۱۰/۳	۱۷/۲	۶/۹	فعالیت‌های مربوط به تأمین ایمنی شهر (ایجاد ایستگاه‌های آتش‌نشانی - رفع خطر از بناها...)
۳/۷۲	۲۴/۵	۴۲/۷	۱۰	۱۶/۴	۶/۴	فعالیت‌های نظارتی (نظارت بر حسن انجام قوانین و مقررات مربوط به زندگی شهری)
۳/۴۷	۱۲/۲	۱۴/۵	۱۲/۲	۳۶/۶	۲۴/۴	فعالیت‌های مربوط به خدمات شهری (تنظیف معابر و دفع زباله، ارائه خدمات مربوط به و گورستان...)
۳/۲۲	۱۱/۵	۲۲/۱	۱۱/۱	۳۳/۲	۲۲/۱	فعالیت‌های مربوط به امور فرهنگی (تأسیس فرهنگسراها، کتابخانه، ایجاد خانه‌های محله...)
۳/۵۲	۱۷/۳	۵۸/۲	۶/۴	۱۱/۸	۶/۴	فعالیت‌های مربوط به امور فضای شهری (ایجاد پارک و فضای سبز، مراکز خرید و فروش...)

جدول ۱۱: وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر

میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	امتیاز	شاخص
۱/۹۹	۱۱/۸	۱۱/۸	۱۲/۷	۳۸/۲	۲۵/۵		پرداخت عوارض و بهای خدمات شهری
۲/۱۶	۲۸/۲	۴۲/۷	۱۳/۶	۱۵/۵	۰		کمک هزینه مستقیم به شهرداری
۲/۰۱	۳۱/۸	۴۸/۲	۹/۱	۹/۱	۱/۸		تأمین مالی هزینه انجام طرح‌های شهرداری

جدول ۱۲: وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری

میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	امتیاز	شاخص
۳/۵۲	۱۷/۳	۵۸/۲	۶/۴	۱۱/۸	۶/۴		نظارت بر فعالیت‌های شهرداری
۲/۳۶	۱۵/۵	۶۸/۲	۴/۵	۸/۲	۳/۶		انتقاد از اجرای قوانین شهری
۳/۷۲	۲۴/۵	۴۲/۷	۱۰	۱۶/۴	۶/۴		اطلاع‌رسانی مسائل و مشکلات شهر
۲/۹۵	۸	۳۸/۵	۱۱/۵	۳۴/۴	۷/۶		انتقاد از عملکرد مسئولین شهری

جدول ۱۳: وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری

میانگین	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	امتیاز
---------	---------	----	-------	------	-----------	--------

شاخص	زیاد	کم	میانگین
تأمین مالی هزینه انجام طرح‌های شهری (کمک مالی)	۰	۵/۷	۵/۷
تأمین نیروی انسانی (کمک فکری)	۴/۶	۱۳	۸/۸
تأمین ابزار و وسایل فیزیکی مورد نیاز (کمک ابزاری)	۰	۸/۸	۱۴/۹

جدول ۱۴: شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری

شاخص	امتیاز	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین
فعالیت‌های عام‌المنفعه	۴/۶	۱۳	۸/۸	۵۶/۵	۱۷/۲	۲/۳۱	
شرکت در انجمن محله، هیئت امنای محله	۱۱/۸	۱۱/۸	۱۱/۸	۴۶/۹	۱۷/۶	۲/۵۳	
نهادهای مردمی و غیردولتی محله (NGO، CBO)	۶/۹	۱۷/۲	۱۰/۳	۴۱/۲	۲۴/۴	۲/۴۱	
عضویت در انجمن خانه و مدرسه	۲۰/۹	۴۲/۷	۱۰	۱۵/۵	۱۰/۹	۲/۷۷	
عضویت در سازمان‌های داوطلبانه	۲۷/۵	۲۷/۵	۸	۱۸/۷	۱۸/۳	۳/۲۷	

جدول ۱۵: بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان

شاخص	امتیاز	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین
قدرت داشتن حکومت محلی در سطح محله	۱۸/۳	۴۲/۷	۱۳	۱۹/۵	۶/۵	۳/۴۷	
آگاهی از وظایف مدیریت شهری در محله	۰	۵/۵	۵/۵	۵۳/۶	۳۵/۵	۳/۸۰	
میزان فعالیت مسئولین در جهت جلب مشارکت شهروندان در فعالیت‌های مدیریت شهری	۰	۳/۴	۳/۴	۵۱/۵	۴۱/۶	۱/۶۹	
ارتباط نهادهای مدیریت شهری با ارباب رجوع	۲۱/۸	۵۰	۷/۳	۱۴/۱	۶/۹	۳/۶۶	
ارتقای سطح آگاهی شهروندان از طریق فعالیت‌های آموزشی و انجام فعالیت‌های اطلاع‌رسانی	۲۱/۸	۵۰/۹	۷/۳	۱۳/۶	۶/۴	۳/۵۲	
نهادسازی مشارکتی (تشکیل دفتر توسعه محله و CBOS, NGOs)	۱۱/۱	۱۱/۱	۱۱/۵	۴۸/۱	۱۸/۳	۲/۴۸	
شفاف‌سازی زمینه‌های جلب مشارکت	۰	۸/۲	۸/۲	۵۰	۳۳/۶	۲/۱۶	
نظرخواهی از مردم از سوی مدیریت شهری در جهت مشکلات محل	۲/۷	۱۲/۷	۱۲/۷	۴۰/۹	۳۰/۹	۲/۷۷	
اعتمادسازی نسبت به مدیریت شهری	۳/۱	۱۲/۲	۱۲/۲	۴۲	۳۰/۵	۲/۱۵	
علاقه‌مند کردن در جهت همکاری و مشارکت	۳/۱	۱۸/۷	۱۳	۳۸/۹	۲۶/۳	۲/۳۳	

جدول ۱۶: مشارکت شهروندان بر حسب نوع مشارکت

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۶۹)

شاخص	امتیاز	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین
مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت	۲۱	۴۲/۴	۱۰/۳	۱۵/۶	۱۰/۷	۳/۴۷	
مشارکت در تأمین مالی هزینه انجام طرح	۳/۱	۱۸/۷	۱۳	۳۸/۹	۲۶/۳	۲/۳۳	
مشارکت در تأمین نیروی انسانی	۱۱/۱	۱۱/۱	۱۱/۵	۴۸/۱	۱۸/۳	۲/۴۸	

جدول ۱۷: حکمروایی و مدیریت خوب شهری

شاخص	امتیاز	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین
مشارکت	۲۰/۹	۴۲/۷	۱۰	۱۵/۵	۱۰/۹	۲/۷۷	
حاکمیت قانون	۲۱/۸	۲۹/۱	۲۱/۸	۱۳/۶	۲/۸۹		
شفافیت	۷/۶	۳۰/۹	۴/۶	۳۸/۲	۱۸/۷	۲/۷۱	
مسئولیت‌پذیری	۷/۳	۳۱/۸	۴/۵	۴۷/۳	۹/۱	۲/۸۱	
اجماع‌سازی	۷/۳	۱۰/۹	۵/۵	۴۷/۳	۲۹/۱	۲/۲۰	
عدالت و انصاف	۵/۵	۱۰	۴/۵	۳۰/۹	۴۹/۱	۱/۹۲	
پاسخگویی	۲/۷	۵/۵	۶/۴	۴۹/۱	۳۶/۴	۱/۸۹	
کارایی و اثربخشی	۵/۵	۱۰/۹	۹/۱	۳۹/۱	۳۵/۵	۲/۱۲	
تمرکززدایی	۴/۲	۸/۸	۱۲/۲	۴۲	۳۲/۸	۲/۱۰	
اعتمادسازی	۱/۸	۱۰	۰/۹	۳۷/۳	۵۰	۱/۷۶	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش

تحلیل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری محله بی‌سیم و اعتمادیه

در جدول (۱۸) نتایج آزمون χ^2 برای مجموع شاخص‌های مورد استفاده نمایش داده شده است. همان‌گونه که در این جدول نشان داده شده، میانگین شاخص‌های در نظر گرفته شده برای مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله بی‌سیم نشان داده شده است. نتایج آزمون χ^2 برای تحلیل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله بی‌سیم بیانگر آن است که شاخص‌های مشارکت شهروندان در امور شهری (۲/۷۹)، شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی (۲/۹۲)، تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری (۲/۳۵)، وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر (۲/۰۵)، وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری (۲/۰۵)، شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری (۲/۶۵)، بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان (۲/۸۰)، مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت (۲/۷۶) و حکمروایی و مدیریت خوب شهری (۲/۳۱) میانگین پایین‌تر از حد متوسط را داشته‌اند و شاخص‌های همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری (۳/۵۳)، تمایل به همکاری

با انجام فعالیت‌های مختلف در سطح شهر (۳/۳۰) و وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری (۳/۱۳) میانگین بالاتر از حد متوسط داشته‌اند.

نتایج آزمون t برای تحلیل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله اعتمادیه بیانگر آن است که در جدول (۱۹) شاخص‌های وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری (۲/۳۱)، بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان (۲/۷۵) و حکمروائی و مدیریت خوب شهری (۲/۵۴) میانگین پایین‌تر از حد متوسط را داشته‌اند و شاخص‌های مشارکت شهروندان در امور شهری (۳/۳۵)، شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی (۳/۵۰)، تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری (۳/۵۷)، وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر (۳)، شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری (۳/۴۸)، همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری (۳/۶۲)، مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت (۳/۰۲)، تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های مختلف در سطح شهر (۳/۶۹) و وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری (۳/۷۹) میانگین بالاتر از حد متوسط داشته‌اند.

جدول ۱۸: نتایج آزمون t برای تحلیل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری محله بی‌سیم

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار آزمون = ۳			میانگین اختلاف متغیر با مقدار آزمون
				t	درجه آزادی	سطح معناداری	
مشارکت شهروندان در امور شهری	۳۰۰	۲/۷۹	۰.۶۳۶۵۹	۱۱/۲۹۷	۲۹۹	۰.۰۰۱	-۰/۲۱
همکاری با شهرداری	۳۰۰	۳/۵۳	۰.۷۰۱۰۱	۳/۳۸۳	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۵۳
شرکت شهروندان در فعالیت‌ها	۳۰۰	۲/۹۲	۰.۶۳۳۲۱	۱۱/۶۳۵	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۰۸
تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری	۳۰۰	۲/۳۵	۰.۴۸۴۴۶	۳۸/۳۸۰	۲۹۹	۰.۰۰۱	-۰/۶۵
تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های مختلف در سطح شهر	۳۰۰	۳/۳۰	۰.۶۵۰۷۲	۱۳/۰۷۴	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۷۰
وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر	۳۰۰	۲/۰۵	۰.۶۵۱۵۹	۲۸/۲۶۷	۲۹۹	۰.۰۰۱	-۰/۹۵
وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری	۳۰۰	۳/۱۳	۰.۲۶۷۵۰	۱۸/۹۶۸	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۱۳
وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری	۳۰۰	۲/۰۵	۰.۷۱۴۵۹۰	۱۴/۲۹۷	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۹۵
شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری	۳۰۰	۲/۶۵	۰.۷۳۱۰۱	۹/۳۷۸	۲۹۹	۰.۰۰۱	-۰/۳۵
بسترسازی مدیریت شهری	۳۰۰	۲/۸۰	۰.۷۳۳۲۱	۱۰/۶۳۵	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۲۰
در زمینه مشارکت شهروندان	۳۰۰	۲/۷۶	۰.۷۸۴۴۶	۱۷/۳۸۰	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۲۴
مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت	۳۰۰	۲/۷۶	۰.۷۸۴۴۶	۱۷/۳۸۰	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۲۴

جدول ۱۹: نتایج آزمون t برای تحلیل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری محله اعتمادیه

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلاف متغیر با مقدار آزمون
مشارکت شهروندان در امور شهری	۳۰۰	۳/۳۵	۰.۵۷۴۸۹	۹/۲۹۷	۲۹۹	۰.۰۰۰	۰/۳۵
همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری	۳۰۰	۳/۶۲	۰.۶۸۶۵۸	۷/۳۷۸	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۶۲
شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی	۳۰۰	۳/۵۰	۰.۶۳۳۲۱	۹/۶۳۵	۲۹۹	۰.۰۰۰	۰/۵۰
تمایل مشارکت شهروندان	۳۰۰	۳/۵۷	۰.۵۱۸۹۷	۱۴/۳۸۰	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۵۷
تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های مختلف	۳۰۰	۳/۶۹	۰.۵۵۰۶۹	۱۳/۰۷۴	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۶۹
وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر	۳۰۰	۳	۰.۵۵۱۴۷	۱۳/۲۷۶	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۰۰
وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری	۳۰۰	۳/۷۹	۰.۲۶۷۵۰	۱۱/۹۶۸	۲۹۹	۰.۰۰۱	۰/۷۹
وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری	۳۰۰	۲/۳۱	۰.۵۱۸۹۵	۱۳/۲۹۷	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۶۹
شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری	۳۰۰	۳/۴۸	۰.۶۳۸۹۴	۸/۳۷۸	۲۹۹	۰.۰۰۰	۰/۴۸
بسترسازی مدیریت شهری	۳۰۰	۲/۷۵	۰.۷۳۳۲۱	۱۶/۶۳۵	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۲۵
در زمینه مشارکت شهروندان	۳۰۰	۳/۰۲	۰.۶۸۵۹۴	۱۳/۳۸۰	۲۹۹	۰.۰۰۰	۰/۰۲
مشارکت شهروندان بر حسب نوع مشارکت	۳۰۰	۲/۵۴	۰.۵۴۸۷۹	۱۱/۰۷۴	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۶۶
حکمروائی خوب شهری	۳۰۰	۲/۵۴	۰.۵۴۸۷۹	۱۱/۰۷۴	۲۹۹	۰.۰۰۰	-۰/۶۶

مقایسه بین میانگین رتبه‌ای عوامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله بی‌سیم و اعتمادیه

مقایسه بین میانگین رتبه‌ای عوامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله بی‌سیم و اعتمادیه، نشان‌دهنده میانگین بالاتر مشارکت شهروندان در محله اعتمادیه (۳/۲۱) نسبت به محله بی‌سیم (۲/۷۲) است. یافته‌ها نمایانگر این امر است که مشارکت شهروندان در امور شهری در محله اعتمادیه با میانگین (۳/۳۵) نسبت به محله اعتمادیه (۲/۷۹) بالاتر بوده است. در همین راستا آزمون t با مقدار ۱۲.۱۴ سطح معناداری ۰.۰۰۱ فرض صفر را رد کرده و عدم برابری واریانس‌های دو محله را تأیید می‌کند. بر این

اساس میانگین‌های دو محله دارای اختلاف معنادار بوده و در عامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری بین دو محله اعتمادیه و بی‌سیم تفاوت وجود دارد.

جدول ۲۰: مقایسه بین میانگین عوامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله بی‌سیم و اعتمادیه

T	نتایج آزمون		میانگین	میانگین	مشارکت شهروندان در مدیریت شهری
	سطح معناداری	مقدار F	رتبه‌ای محله اعتمادیه	رتبه‌ای محله بی‌سیم	
۱۶/۱۴	۰/۰۰۰	۱۰/۱۴	۳/۳۵	۲/۷۹	مشارکت شهروندان در امور شهری
۰/۸۹	۰/۲۴۰	۹/۵۸	۳/۶۲	۳/۵۳	همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری
۸/۵۴	۰/۰۰۱	۱۲/۱۹	۳/۵۰	۲/۹۲	شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی
۱۲/۱۹	۰/۰۰۰	۱۲/۵۹	۳/۵۷	۲/۳۵	تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری
۰/۹۸	۰/۳۶۵	۴/۸۹	۳/۶۹	۳/۳۰	تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های مختلف در سطح شهر
۱۷	۰/۰۰۰	۲/۵۹	۳	۲/۰۵	وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر
۰/۸۷	۰/۰۶۸	۰/۵۶	۳/۷۹	۳/۱۳	وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری
۰/۶۹	۰/۲۱۴	۰/۴۱	۲/۳۱	۲/۰۵	وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری
۱۴/۹۸	۰/۰۰۰	۱۷/۵۴	۳/۴۸	۲/۶۵	شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری
۰/۹۸	۰/۴۲۱	۰/۵۸	۲/۷۵	۲/۸۰	بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان
۳/۴۸	۰/۰۰۳	۱۱/۴۲	۳/۰۲	۲/۷۶	مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت
۰/۷۹	۰/۲۵۹	۰/۶۹	۲/۵۴	۲/۳۱	حکمرانی و مدیریت خوب شهری
۱۲/۱۴	۰/۰۰۱	۱۴/۱۴	۳۸/۶۲	۳۲/۶۴	جمع
			۳/۲۱	۲/۷۲	میانگین

مقایسه مشارکت شهروندان در مدیریت شهری بین دو محله اعتمادیه و بی‌سیم با استفاده از آزمون T مستقل

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۷۳)

همان‌طور که در جدول فوق نشان می‌دهد از آنجا که سطح معنی‌داری جدول از میزان آلفا که ۰/۰۵ است کوچک‌تر است پس می‌توان فرض صفر (H_0) را مبنی بر عدم اختلاف بین میانگین مشارکت شهروندان در مدیریت شهری دو محله رد کرد و فرض (H_1) که بین دو محله از نظر مشارکت در مدیریت شهری اختلاف وجود دارد را پذیرفت. به این معنی که مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله اعتمادیه به‌طور معنی‌داری بزرگ‌تر از میانگین محله بی‌سیم است و می‌توان گفت شهروندان در محله اعتمادیه مشارکت بیشتری در امور شهری داشته‌اند.

جدول ۲۱: آزمون T مستقل برای مقایسه عوامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله بی‌سیم و اعتمادیه

شاخص‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون T	درجه آزادی	سطح معناداری
بی‌سیم	۲۶۶	۲/۷۲	۶۳۳۲۱	۵/۴۸	۴۴۷	۰/۰۰۱
اعتمادیه	۱۸۳	۳/۲۱	۲۶۷۵۰			

عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری و حکمروایی خوب و شایسته شهری

چنانچه در جدول ۲۲ نشان داده شده است که بین تمام ویژگی‌ها و عوامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری با حکمروایی خوب و شایسته شهری رابطه مثبت و معناداری وجود داشت.

جدول ۲۲: عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری و حکمروایی خوب و شایسته شهری

مشارکت شهروندان	مدیریت شهری	حکمروایی خوب شهری
مشارکت شهروندان در امور شهری	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۷۴۵
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۵۱۴
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۹۸
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۶۷۸
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های مختلف در سطح شهر	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۴۲۸
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۳۴۵
	سطح معناداری	۰/۰۰۱
وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۵۱۴
	سطح معناداری	۰/۰۰۱

۰/۴۱۲	ضریب همبستگی اسپیرمن	وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری
۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۰/۴۲۶	ضریب همبستگی اسپیرمن	شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری
۰/۰۰۱	سطح معناداری	
۰/۵۱۸	ضریب همبستگی اسپیرمن	بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان
۰/۰۰۱	سطح معناداری	
۰/۳۴۵	ضریب همبستگی اسپیرمن	مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت (مالی، فکری و ابزاری)
۰/۰۰۰	سطح معناداری	

نتایج تحقیق

مشارکت مردم در اداره امور شهری، ضامن تحقق حکمروایی خوب و شایسته شهری است. در مدیریت شهری، اصل مشارکت در همه سطوح تصمیم‌گیری امری ضروری تلقی می‌شود. مشارکت مردمی دارای اهداف والایی از جمله دادن فرصت به تک‌تک شهروندان برای بیان خواسته‌های خود است که لازم است در تصمیم‌گیری‌های شهری مدنظر قرار گیرد. مشارکت به‌عنوان اساسی‌ترین عنصر در دستیابی به اهداف توسعه، به‌ویژه توسعه شهری از اهمیت خاصی برخوردار است. در واقع مشارکت شهروندان، موتور محرکه مدیریت شهری است. در بینش شهرسازی و برنامه‌ریزی مدرن نیز این تفکر وجود دارد و آن‌ها معتقدند باید فرصت‌های گوناگونی در اختیار شهروندان قرار گیرد تا بتوانند نقش واقعی خود را در توسعه شهری ایفا کنند. دانشمندان مهم‌ترین چالش مدیریت شهری را در هزاره سوم، ضعف سیاست‌گذاری‌ها در سطوح مدیریت شهری و نقش نهادهای محلی می‌دانند میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در سطح دو محله برنامه‌ریزی شده اعتمادیه و محله اسکان غیررسمی بی‌سیم توزیع یکسان و یکنواختی نداشته است و در بیشتر شاخص‌ها محله اعتمادیه دارای مقدار بیشتری نسبت به محله بی‌سیم بوده است. مشارکت شهروندان در مدیریت شهری در محله اعتمادیه به‌طور معنی‌داری بزرگ‌تر از میانگین محله بی‌سیم است و می‌توان نتیجه شهروندان در محله اعتمادیه مشارکت بیشتری در امور شهری داشته‌اند.

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بین تمام ویژگی‌ها و عوامل مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (مشارکت شهروندان در امور شهری، همکاری با شهرداری و سایر نهادهای مدیریت شهری، شرکت شهروندان در فعالیت‌های شهروندی، تمایل مشارکت شهروندان با مدیریت شهری، تمایل به همکاری با انجام فعالیت‌های مختلف در سطح شهر، وضعیت پرداخت هزینه‌های اقتصادی و درآمدی شهر، وضعیت انتقاد و حضور از عملکرد مدیریت شهری، وضعیت همکاری و شرکت در تهیه طرح‌های شهری، شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه در زمینه مدیریت شهری، بسترسازی مدیریت شهری در زمینه مشارکت شهروندان مشارکت شهروندان برحسب نوع مشارکت) با حکمروایی خوب و شایسته شهری رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. همچنین نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بین مشارکت شهروندان در محلات برنامه‌ریزی شده و مرفه در سطح شهر با محلات اسکان غیررسمی و محروم اختلاف معناداری وجود دارد و این محلات با هم در مشارکت در مدیریت شهری تفاوت دارند.

پیشنهادات

با توجه به اهمیت چشمگیر مشارکت مردمی و نقش مهمی که حکمرانی خوب شهری در اداره امور شهر در محلات برنامه‌ریزی شده و اسکان غیررسمی دارد و با نظر به نتایجی که از تجزیه و تحلیل این پژوهش به دست آمد راهکارهای زیر به‌منظور ارتقای سطح این مشارکت پیشنهاد می‌شود:

تحلیل و ارزیابی نقش شاخص‌های محیط‌زیست در توسعه پایدار کالبدی شهر (۷۵)

- رعایت اصول عدالت اجتماعی در روند تهیه طرح‌ها و توزیع خدمات و فعالیت‌ها در سطح مناطق شهری. این امر می‌تواند از جهات متعددی بر رضایتمندی اجتماعی، احساس تعلق به منطقه مسکونی و در نهایت بر مشارکت شهروندان در امور شهری تأثیر مثبتی داشته باشد.
 - توجه بیشتر مدیریت شهری به محلات اسکان غیررسمی و محروم و آموزش شهروندی در این محلات و فرهنگ‌سازی نهادهای مدیریت شهری در جهت جلب اعتماد و مشارکت شهروندان در این محلات.
- در پایان می‌توان متذکر شد که اگر معیارهای حکمرانی خوب شهری که در این نوشتار مطرح شد در سطح شهر پیاده شود و رعایت گردد، مشارکت شهروندان در اداره امور محلی خود در تمامی سطح شهر بین محلات برنامه‌ریزی شده و مرفه با محلات اسکان غیررسمی و محروم افزایش می‌یابد.

منابع

- اوست هوای زن، اندریاس (۱۳۷۷)، «مشارکت شهروندان در طرح‌ریزی و توسعه نواحی شهری»، ترجمه ناصر برک‌پور، مجله معماری و شهرسازی شماره ۴۸ و ۴۹.
- بشیریه، حسین (۱۳۷۴)، جامعه‌شناسی سیاسی، تهران، نشر نی.
- پورجعفر، محمودی نژاد، محمدرضا، هادی (۱۳۸۵)، مدیریت شهری و رفاه شهروندی، مجله پیام مهندس، شماره ۳۶، صص ۴۹-۴۶.
- حبیبی، محسن و سعیدی رضوانی، هادی (۱۳۸۴)؛ شهرسازی مشارکتی؛ کاوشی نظری در شرایط ایران، هنرهای زیبا، شماره ۲۴، صفحه ۱۵-۲۴.
- حبیبی، سعیدی رضوانی، محسنی، هادی (۱۳۸۵)؛ شهرسازی مشارکتی تمایز مفهومی و ارزیابی تجربیات ایرانی، مجله صفا، شماره ۴۳، صص ۷۰ - ۵۰.
- ربانی، رسول، محمد عباس‌زاده و وحید قاسمی (۱۳۸۶)؛ بررسی تأثیر رفاه اقتصادی و اجتماعی بر میزان مشارکت شهروندان در امور شهری (مورد مطالعه شهر اصفهان)، مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی، مشهد، زمستان.
- رضوی الهامشیم، بهراد و میثم موسایی (۱۳۸۸)، تحلیل (SWOT) مشارکت شهروندی در طراحی الگوهای برنامه‌ریزی مدیریت شهری (شهر تهران)، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۴۷، صص ۱۹۵-۱۶۱.
- رهنما، محمدرحیم (۱۳۸۸)، برنامه‌ریزی مناطق مرکزی شهرها، مشهد، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- سعیدی رضوانی، هادی (۱۳۸۵)، عملیاتی کردن شهرسازی مشارکتی در شرایط ایران، نمونه قلعه آبکوه مشهد، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۸۵.
- شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰)، مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری؛ فصلنامه مدیریت شهری. شماره ۸ زمستان شیبانی، ملیحه (۱۳۸۴)، شهروندی و مشارکت در نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی، فصلنامه حقوق، تأمین اجتماعی، انتشارات علمی - فرهنگی، سال اول، شماره ۱.
- علوی تبار علیرضا (۱۳۸۰) راهکارهای افزایش مشارکت مردمی در اداره امور شهر، تهران سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- علیزاده اقدم، محمدباقر، عباس‌زاده، محمد، کوهی، کمال و داود مختاری (۱۳۹۱)، نهادهای شهری و مشارکت شهروندان در اداره امور شهری (اصفهان)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۵، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۲، صص ۲۱۴-۱۹۵.
- غفاری، غلامرضا و ابراهیم جمشیدزاده (۱۳۹۰)، مشارکت‌های مردمی و امور شهری (بررسی موانع، مشکلات و راهکارهای توسعه مشارکت‌های مردمی)، انتشارات جامعه و فرهنگ، چاپ اول، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
- ماجدی، حمید (۱۳۸۸)، تعریف مشارکت و مفهوم مشارکت شهروندان؛ شهرسازی مشارکتی ضرورت اجتناب‌ناپذیر دنیای امروز، فصلنامه سازمان نظام‌مهندسی قزوین، زمستان ۸۸، شماره ۲۹، صص ۵۳-۶۳.
- موسایی، میثم؛ رضوی‌الهام، بهزاد (۱۳۸۹)، بررسی مشارکت شهروندان در امور شهری، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال یازدهم، شماره ۴۱.
- مهدیزاده و همکاران، (۱۳۸۶)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری (تجربیات اخیر و جایگاه آن در ایران)، معاونت معماری و شهرسازی، مسکن و شهرسازی، تهران.

The World Bank. (1992). Participatory development and the World Bank: Potential

UNDP. (1999). Human Development Report, New York.

UN-HABITAT (2009). Urban governance index (UGI) a tool to measure progress in achieving good urban governance.

Available in www.unhabitat.org.

Comparative Evaluation of Participation in Urban Management (Case study of Etemadiyeh and Bisim Neighborhoods of Zanjan)

Sohrab Amirian¹, Mohsen Ahadnejad Roshani², Sedighe Soltani³

1.. Assistant Professor, Natural Geography (Geomorphology), University of Tehran

2.. Assistant Professor, Geography and Urban Planning, University of Zanjan

3.. Master student of Geography and Urban Planning

* Corresponding Author: s_amirian@pnu.ac.ir

Received:2022/06/03

Accepted:2022/07/11

DOI: 10.22034/mpsh.2022.365138.1021

Abstract

People's participation in the management of urban affairs guarantees the realization of good and worthy urban governance. In urban management, the principle of participation at all levels of decision-making is considered essential. Participation as the most basic element in achieving development goals, especially urban development, is of particular importance. In this study, a comparative evaluation of citizens' participation in urban management in the planned neighborhood of Etemadiyeh and the neighborhood of informal wireless housing in the City of Zanjan has been conducted. The present study is applied in terms of purpose and descriptive-analytical (survey) and comparative in terms of method. The collected data were analyzed in two parts- descriptive statistics and inferential statistics- using SPSS software. The results showed that there was a positive and significant relationship among all the features and factors of citizen participation in urban management (citizen participation in urban affairs, cooperation with the municipality and other urban management institutions, citizen participation in civic activities, citizen participation in urban management, status of payment of economic and revenue expenses of the city, status of criticism and presence of urban management performance, status of cooperation and participation in preparing urban plans, participation in voluntary activities in the field of urban management, urban management in the field of citizen participation based on type of participation) on one hand and good and decent urban governance on the other hand. Also, the results of the study showed that there is a significant difference between citizens' participation in planned and prosperous neighborhoods in the city and informal and deprived neighborhoods, and these neighborhoods differed in their participation in urban management.

Keywords: Citizen Participation, Urban Management, Wireless Informal Housing Neighborhood, Etemadiyeh Planned Neighborhood.